

УДК 339.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.77-11>**Рац О.М.**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної торгівлі,
митної справи та фінансових послуг*Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця***Алфімова А.С.**здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
*Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця***Rats Olga**Candidate of Economic Sciences, Docent,
Associate Professor at the Department of International Trade,
Customs and Financial Services
*Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics***Alfimova Anzhelika**Applicant for the Second (Master's) Level of Higher Education
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ КРАЇН ЄС
ДО ЗДІЙСНЕННЯ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ
ТА ЇХНЄ ВПРОВАДЖЕННЯ У МИТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ**

**CURRENT APPROACHES OF THE EU COUNTRIES
TO CUSTOMS RISK MANAGEMENT AND THEIR IMPLEMENTATION
IN THE CUSTOMS ACTIVITIES OF UKRAINE**

Стаття присвячена актуальній проблемі удосконалення управління митними ризиками в Україні з урахуванням досвіду держав-членів Європейського Союзу (далі – ЄС). Проаналізовано інноваційні підходи, які успішно застосовуються європейськими країнами, зокрема такі, як поглиблена автоматизація та цифровізація митних процесів, запровадження систем вибіркового контролю і моніторингу в режимі реального часу. Особливу увагу приділено досвіду Італії, Франції та Швеції, де розвинуто процедури пост-митного аудиту, впроваджено системи співпраці між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, а також ефективні стратегії міжвідомчої взаємодії для оптимізації митного контролю та зниження рівня митних порушень. У роботі представлені рекомендації щодо адаптації цих передових інструментів до українських реалій під час дії правового режиму воєнного стану.

Ключові слова: митні ризики, управління митними ризиками, митні органи, досвід ЄС, пост-митний аудит, цифровізація.

The article addresses the pressing issue of enhancing customs risk management in Ukraine, particularly in the context of martial law. Given the destructive impact of endogenous and exogenous factors on Ukraine's economy, which has led to increased customs risks, the study emphasizes the need to implement international approaches, especially the experience of EU member states. The paper highlights the importance of applying structural-functional modelling through CASE technologies to adapt the European countries' experience in shaping customs risk management policies. A comprehensive analysis of EU countries' practices, particularly those of Italy, France, and Sweden, is provided. These countries have implemented advanced automated customs risk management systems (e.g., AIDA in Italy), focusing on selective customs control, post-clearance audit procedures, and real-time risk monitoring. The experience of these countries in reducing customs risks through enhanced digitalization, cooperation between customs authorities and economic operators, and the use of artificial intelligence has proven successful. For example, a joint border control project between Italy and Albania has reduced customs violations, while France's multifaceted approach to distinguishing between real and potential risks based on large datasets has ensured efficient enforcement of customs regulations. Sweden's model of inter-agency cooperation has also shown significant improvements in risk management. For Ukraine, which faces substantial challenges due to martial law,

the adoption of these European practices could lead to more effective risk management, increased transparency, and higher customs revenues. The recommendations include deeper implementation of automation and the use of artificial intelligence, improvement of post-clearance audit capabilities, strengthening of international cooperation, and the application of effective tools for interaction between customs authorities and economic operators. This will allow Ukraine to align more closely with EU customs standards and reduce customs violations during the period of martial law.

Keywords: customs risks, customs risk management, customs authorities, EU experience, post-clearance audit, digitalization.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток глобалізаційних та інтеграційних процесів впливає на поглиблення торгових взаємовідносин між різними країнами, наслідком чого є формування зростаючої світової тенденції застосування практики спрощення митних процедур. На цьому етапі виникає необхідність оновлення та розвитку національної системи управління митними ризиками відповідно до міжнародних і європейських стандартів. Це питання набуває особливої значущості в умовах впливу деструктивних факторів ендегенного та екзогенного середовища на економічну систему України, що призводить до появи нових митних ризиків і зростання частоти їх виникнення.

Згідно зі статистичними даними, що надані Міністерством фінансів України, за період 2022–2023 рр. втрати активів суб'єктів господарювання становлять 11,3 млрд дол, пошкоджено та зруйновано 426 великих і середніх приватних підприємств, компаній із державною часткою [1]. Це стало фактором підвищення митного ризику недоотримання Державним бюджетом України митних платежів. Крім цього, Державною митною службою України (далі – ДМСУ) представлені статистичні дані щодо випадків порушення митного законодавства за перше півріччя 2023 р.: складено 5800 протоколів про здійснення товарної контрабанди, 115 – про порушення митних правил переміщення товарів гуманітарної допомоги військовослужбовцям, 5 – про порушення прав інтелектуальної власності тощо [2].

З огляду на це, дослідження сучасних підходів країн ЄС до здійснення управління митними ризиками та надання пропозицій щодо можливих напрямів його удосконалення у період дії правового режиму воєнного стану в Україні є надзвичайно актуальними для подолання проблемних аспектів і підвищення ефективності проведення митного контролю та реалізації державної митної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості роботи системи управління митними ризиками в Україні та можливі напрями її поліпшення досліджувалися А. Брендас [3], О. Костяною, В. Карповою, Д. Островським [4], Н. Кундою, М. Яровим [5] тощо. При цьому аналізом зарубіжного досвіду застосування заходів з управління митними ризиками і протидії порушенням митних правил займалися Ю. Бухарева [6], І. Гуцул [7], М. Ковальова [8], О. Микуляк, М. Стародубцев [9], В. Туржанський, О. Неліпович [10].

Зокрема І. Гуцул у своїй роботі [7] акцентує увагу на тому, що митні органи країн ЄС, США та Японії використовують ефективні механізми пост-митного аудиту, що дозволяє краще ідентифікувати схеми ухилення від оподаткування і забезпечує більше 30% всіх митних платежів. А. Брендас [3], В. Туржанський та О. Неліпович [10] пропонують поглибити процес циф-

ровізації й автоматизації системи управління митними ризиками з використанням штучного інтелекту та сучасних методів аналізу даних і підвищити результативність її роботи за допомогою прогностичної аналітики. Найбільш ґрунтовний аналіз міжнародного та європейського досвіду проведено

Ю. Бухаревою [6], яка запропонувала низку заходів, що можуть бути використані ДМСУ для удосконалення митного контролю у частині виявлення, аналізу й оцінки митних ризиків на прикладі США (імплементация блокчейн-технологій), Польщі та Німеччини (створення електронних робочих груп і консультаційних платформ для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності), Великобританії (жорсткий пост-митний аудит) тощо.

Проте, незважаючи на велику кількість наукових розробок, недостатньо уваги приділяється саме впровадженню успішних практик контролюючих органів інших країн у функціонування системи управління митними ризиками в Україні в умовах правового режиму воєнного стану, що потребує більш детального дослідження.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є узагальнення досвіду європейських країн щодо функціонування системи управління митними ризиками та розробка практичних рекомендацій щодо її удосконалення в Україні в умовах правового режиму воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фундаментальним документом, що визначив основні підходи до формування системи управління митними ризиками в Україні є Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур [11]. Починаючи з 2012 р., ключові принципи її функціонування для визначення форм та обсягів митного контролю затверджено в Митному кодексі України від 13.03.2012 р. № 4495-VI [12]. Положення цього законодавчого акта узгоджуються з міжнародними стандартами, включно з правилами розділу 6 «Митний контроль» Загального додатка до цієї Конвенції [11], вимогами ст. 7 розділу 1 Угоди Світової організації торгівлі (далі – СОТ) про спрощення процедур торгівлі [13], а також положеннями Митного кодексу Європейського Союзу (далі – ЄС) від 09.10.2013 р. № 952/2013 [14]. Саме тому удосконалення функціонування системи управління митними ризиками в Україні неможливе без дослідження зарубіжного досвіду, зокрема держав-членів ЄС, та аналізу можливостей його імплементатії на національному рівні у період впливу деструктивних факторів на економічну систему країни.

Для досягнення цієї мети використано метод структурно-функціонального моделювання із застосуванням CASE-технології за стандартами IDEF0 у програмному продукті Visual Paradigm (рис. 1).

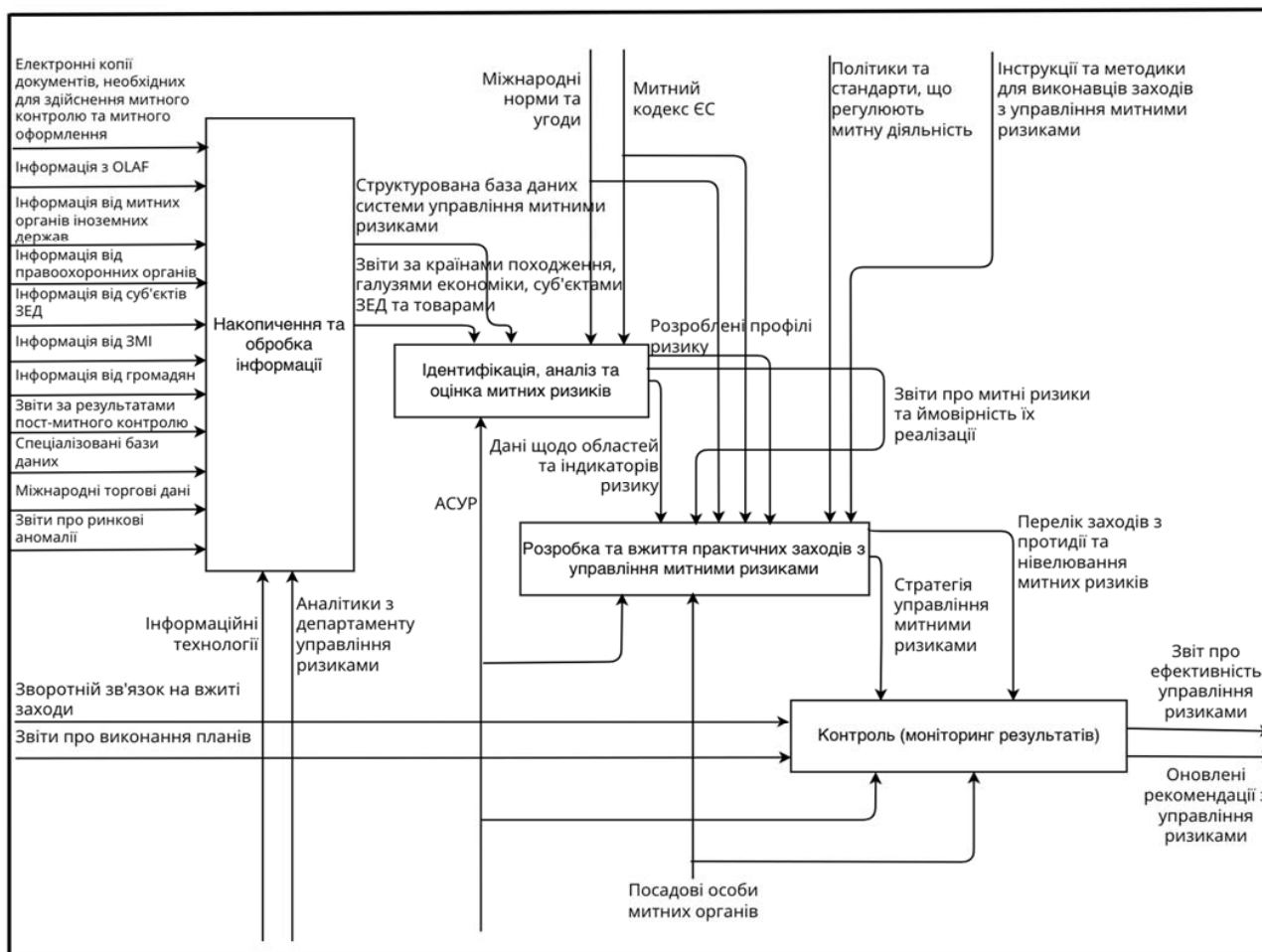

Рис. 1. Декомпозиція контекстної діаграми «Формування політики управління митними ризиками у країнах ЄС» (А-0)

Вибір цієї методології моделювання бізнес-процесів пояснюється можливістю детально описати взаємозв'язок елементів досліджуваного механізму формування політики управління митними ризиками та наявністю інструментів агрегування потоків даних й інформації в нотації IDEF0. Наведена схема декомпозиції (A0) контекстної діаграми (A-0) на рис. 1 відображає такі ключові етапи реалізації аналізованого процесу: накопичення та обробка вхідної інформації з різних джерел та баз даних, проведення ідентифікації, аналізу та оцінки митних ризиків, розробка та вжиття практичних заходів з управління митними ризиками країнами ЄС, контроль отриманих результатів.

Розглянуті кроки характеризуються послідовністю досягнення поставленої мети, адже при здійсненні переходу з одного блоку на наступний передаються відповідні потоки інформації. Зокрема, результатом виконання операцій з вхідною інформацією є структурована база даних для автоматизованої системи управління ризиками (далі – АСУР) і звіти за групами носіїв митних ризиків. На підставі цього і з урахуванням положень нормативно-правових документів здійснюється виявлення, аналіз та оцінка митних ризиків, після чого розробляються та реалізуються заходи з управління ними. Використовуючи отримані результати на попередніх етапах, проводиться їхній моніторинг та

вносяться відповідні зміни до стратегії управління митними ризиками.

Застосування методів структурно-функціонального моделювання для аналізу та узагальнення європейського досвіду дозволить підвищити ефективність управління митними ризиками в Україні через автоматизацію процесів, покращення послідовності дій і оперативність реагування. Це сприятиме швидкому виявленню ризиків та адаптації стратегій відповідно до нових викликів.

Більш детально особливості функціонування системи управління ризиками в ЄС розглянемо на прикладі кількох високорозвинених країн-учасниць.

Митний контроль та митне оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення проводиться митними органами Італії з використанням АСУР, що має назву AIDA [8]. Її робота полягає у послідовній реалізації чотирьох основних етапів управління митними ризиками:

- 1) збір загальних відомостей про суб'єкт господарювання, види та умови його діяльності;
- 2) ідентифікація та аналіз ризиків з метою їхньої класифікації та каталогізації;
- 3) створення профілів ризиків та розробка заходів реагування, які повинні бути застосовані для протидії виявленим загрозам;

4) моніторинг, що полягає у безперервній оцінці обраної стратегії управління ризиками.

Можна констатувати, що створені в AIDA блоки відповідають загальноєвропейській практиці розроблення системи управління митними ризиками. Серед головних принципів її роботи слід виокремити селективність (вибірковість) контролю, спрощення процедури митного огляду залежно від ступеня ризику, швидке митне оформлення, пост-митний аудит та спільне використання інформації. У досліджувану АСУР запрограмовано вибір одного з чотирьох каналів проходження митного кордону Італії:

- 1) «зелений» – автоматизований контроль;
- 2) «жовтий» – документальний контроль;
- 3) «помаранчевий» – документальний і рентгенівський контроль;
- 4) «червоний» – документальний контроль та митний огляд (частковий або повний).

Для Італії критично важливим є міжнародне митне співробітництво. Показовим прикладом цього для України є проект угоди між митними органами Італії та Албанії, що співпрацюють на прикордонному рівні [9]. Цей підхід дозволяє заздалегідь контролювати переміщення вантажів, що є ефективним для фіскального контролю. Для Албанії, подібно до України, важливим є питання надходжень від митних платежів, які становлять значну частку державного бюджету. Це призвело до випадків подвійної бухгалтерії, коли товари, що переміщуються через Європу, декларувалися за реальною вартістю, але при оформленні на албанській митниці їх ціна знижувалася до десяти разів. Завдяки спільним зусиллям вдалося істотно зменшити кількість правопорушень на албано-італійському кордоні. Це набуває особливої актуальності з огляду на те, що у період з листопада 2023 р. до квітня 2024 р. активно тривала блокада українсько-польського кордону, а також регулярно повідомляється про обмеження і призупинення руху транспортних засобів на кордоні через технічні та інші причини.

Зразковим для України може бути також досвід Франції у поліпшенні функціонування системи управління митними ризиками. Французькі митні органи розрізняють реальні та потенційні ризики, що стосуються як суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, так і товарів та транспортних засобів комерційного призначення [7]. Реальні ризики ідентифікуються на підставі перевірок і спостережень, які вже були проведені і виявили певні порушення чи зловживання. Наприклад, при проведенні такого аналізу щодо підприємств реальний ризик включає оцінку періодичності перевірок, їх результатів та аналіз всіх попередніх спорів і порушень. Це допомагає зрозуміти поведінкові тенденції компанії і встановити рівень ризику, асоційований із ними.

Щодо потенційних ризиків, то вони можуть бути визначені за допомогою загальних інформаційних даних про суб'єкт господарювання та його діяльність, а також недоліків у митних правилах, які можуть призвести до подвійного тлумачення певних положень законодавства і неправомірного перевезення вантажів через митний кордон, тобто цей вид ризиків стосується можливих загроз у майбутньому. Такі дані щодо підприємств охоплюють їхню комерційну та фінансову структуру, організаційну форму, методики поставок,

логістику, розташування служб та внутрішні системи управління. Вони також включають внутрішній облік товарів і митну стратегію суб'єкта бізнесу. Аналізуючи ці відомості, митні органи можуть виявляти патерни, які свідчать про потенційну недобросовісність або про порушення митних правил.

Відмінною особливістю підходу Франції є використання широкого спектру інформаційних джерел для визначення митних ризиків, включаючи дані від митних служб, інших національних органів, міжнародних організацій, а також засобів масової інформації й Інтернет-ресурсів. Це дозволяє створювати більш повний і точний профіль ризику для кожної компанії чи товару, забезпечуючи ефективнішу стратегію моніторингу. Такий підхід може значно покращити механізм здійснення управління митними ризиками в Україні, забезпечуючи більшу прозорість і зниження рівня митних порушень у період дії правового режиму воєнного стану.

Крім цього, варто розглянути підходи, які використовуються у Швеції. Шведська митниця відома своїми інноваційними методами управління митними ризиками та співпрацею з різними державними агенціями. Така кооперація включає Шведську раду із сільського господарства, Шведську податкову агенцію та Національну продовольчу адміністрацію, які спільно працюють над забезпеченням дотримання всіх необхідних норм і правил, ефективного митного оформлення, спрощеного митного контролю та оперативного перетину кордону [7].

Ще однією важливою особливістю шведських митних органів є здатність співпрацювати з комерційними компаніями та іншими учасниками міжнародної торгівлі: експедиторами, транспортними агентами, відправниками тощо. Особлива увага приділяється спрощенню митних процедур, що значно скорочує час, необхідний для митного оформлення, і зменшує адміністративні витрати для бізнесу. Така модель співпраці може бути корисною для України в контексті підвищення ефективності митних операцій та прискорення експортно-імпорتنних потоків.

Одним із ключових інноваційних проєктів у галузі державної митної справи у Швеції є система «Сходи», яка була розроблена як частина стратегії забезпечення ефективної взаємодії між митницею і суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Вона заснована на принципах простоти, передбачуваності та доступності, що дозволяє користувачам з легкістю взаємодіяти з митницею, використовуючи сучасні електронні комунікаційні засоби. Система «Сходи» також передбачає інтеграцію зворотного зв'язку від користувачів для подальшого вдосконалення послуг. Застосування такого підходу в Україні могло б значно підвищити рівень задоволення митними послугами.

Відповідно до бази даних ЄС [15], що містить актуальну та постійно оновлювальну інформацію про авторизованих економічних операторів (далі – AEO) у кожній державі-члені, станом на 01.10.2024 р. в Італії нараховується 1696 авторизованих учасників зовнішньоекономічної діяльності, у Франції – 1893 та у Швеції – 299. Тоді як в Україні на початок березня 2024 р. (остання оновлювана інформація станом на 01.10.2024 р.) цей показник не перевищує 31 підприємство, при цьому лише один суб'єкт бізнесу має авто-

ризацію АЕО типу «підтвердження безпеки та надійності» (далі – АЕО-Б) – ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «УКРПОЛ» [1]. Зростання кількості підприємств, які мають авторизацію АЕО-Б, дасть змогу розпочати переговори та укласти угоди про взаємне визнання з країнами, якими також запроваджено відповідні програми. А загальне збільшення числа АЕО значно підвищить довіру до українських суб'єктів господарювання з боку митних й інших контролюючих органів іноземних країн та дозволить зменшити обсяги контролю при переміщенні товарів і транспортних засобів комерційного призначення.

Висновки. Підсумовуючи наведене вище, можна зробити висновок, що удосконалення функціонування системи управління митними ризиками в Україні зна-

чною мірою залежить від ефективної адаптації міжнародного досвіду, особливо того, який застосовується в країнах ЄС. Використання передових технологій та методик, таких як CASE-технології та структурно-функціональне моделювання, дозволяє детально аналізувати та впроваджувати комплексні стратегії управління ризиками. Важливим є залучення досвіду з високорозвинутих європейських країн, які мають дієві механізми митного контролю та управління, як наприклад Італія, Франція, Швеція, що демонструють здатність до інноваційного та ефективного регулювання митних ризиків. Розвиток цієї системи в Україні може не тільки сприяти збільшенню ефективності митних процедур, але й покращити міжнародну торгівлю та фіскальний контроль.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538 (дата звернення: 28.09.2024).
2. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 28.09.2024).
3. Брендак А.І. Імплементация інформаційних технологій в контексті функціональної розбудови системи управління митними ризиками. *Митна безпека*. 2020. Вип. 4. С. 10–19.
4. Костяна О.В., Карпова В.В., Островський Д.М. Управління ризиками в митній справі як чинник забезпечення митної безпеки в період економічного спаду. *Бізнес-Інформ*. 2021. № 11. С. 404–410.
5. Кунда Н.Т., Яровий М.А. Управління митними ризиками, що виникають при перевезенні вантажів у міжнародному сполученні. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. № 31. С. 261–270.
6. Бухарева Ю.В. Зарубіжний досвід протидії порушенням митних правил. Форум права. 2024. № 78 (1). С. 32–39.
7. Гуцул І.А. Ефективність управління митними ризиками у країнах ЄС та Україні. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. Вип. 36. С. 377–384.
8. Ковальова М.Л. Особливості системи управління митними ризиками: світовий та український досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 35. С. 42–46.
9. Микуляк О.В., Стародубцев М.Д. Міжнародні підходи до управління митними ризиками та їхнє використання у митній діяльності України. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2021. № 9. С. 61–66.
10. Туржанський В.А., Неліпович О.В. Європейські орієнтири розвитку системи управління митними ризиками в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1 (48). С. 206–213.
11. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур: Конвенція від 18.05.1973 р. № 995_643. Набрання чинності для України міжнародного договору від 15.09.2011 р., підстава – v2439321-11. Дата оновлення: 12.07.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text (дата звернення: 30.09.2024).
12. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Дата оновлення: 27.07.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#top> (дата звернення: 30.09.2024).
13. Протокол про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі. Угода про спрощення процедур торгівлі: Протокол від 27.11.2014 р. № 981_053. Ратифікація від 04.11.2015 р., підстава – VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/745-19#Text> (дата звернення: 30.09.2024).
14. The Union Customs Code: Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013. Update date: 12.12.2022. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R0952> (дата звернення: 30.09.2024).
15. Authorised Economic Operators: Taxation and Customs Union. Available at: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/eos/aeo_consultation.jsp?Lang=en (дата звернення: 03.10.2024).

References:

1. Ofitsiyniy sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Official website of the Ministry of Finance of Ukraine]. Available at: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538 (accessed September 28, 2024).
2. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy [Official website of the State Customs Service of Ukraine]. Available at: <https://customs.gov.ua/> (accessed September 28, 2024).
3. Brendak A. I. (2020) Implementatsiia informatsiynikh tekhnolohiy v konteksti funktsionalnoi rozbudovy systemy upravlinnia mytnymy ryzykamy [Implementation of information technologies in the context of the functional development of the customs risk management system]. *Mytna bezpeka – Customs Security*, vol. 4, pp. 10–19.
4. Kostiana O. V., Karpova V. V., Ostrovskiy D. M. (2021) Upravlinnia ryzykamy v mytnii spravi yak chynnyk zabezpechennia mytnoi bezpeky v period ekonomichnoho spadu [Risk management in customs as a factor in ensuring customs security during an economic downturn]. *Biznes-Inform – Business-Inform*, no. 11, pp. 404–410.
5. Kunda N. T., Yarovy M. A. (2023) Upravlinnia mytnymy ryzykamy, shcho vynykaiut pry perevezenni vantazhiv u mizhnarodnomu spoluchenni [Management of customs risks arising during the transportation of goods in international traffic]. *Mizhnarodnyi naukovy zhurnal «Graal nauky» – International Scientific Journal «Graal of Science»*, no. 31, pp. 261–270.
6. Bukhariyeva Yu. V. (2024) Zarubizhnyi dosvid protydii porushhenniam mytnykh pravyl [Foreign experience in combating customs violations]. *Forum prava – Forum of Law*, no. 78 (1), pp. 32–39.
7. Hutsul I. A. (2019) Efektyvnist upravlinnia mytnymy ryzykamy u krainakh YeS ta Ukraini [Efficiency of customs risk management in the EU and Ukraine]. *Hroshi, finansy i kredyt – Money, Finance and Credit*, vol. 36, pp. 377–384.

8. Kovalova M. L. (2021) Osoblyvosti systemy upravlinnia mytnymy ryzykamy: svitovy ta ukrainskyi dosvid [Features of the customs risk management system: global and Ukrainian experience]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, vol. 35, pp. 42–46.

9. Mykuliak O. V., Starodubtsev M. D. (2021) Mizhnarodni pidkhody do upravlinnia mytnymy ryzykamy ta yikhnie vykorystannia u mytnii diialnosti Ukrainy [International approaches to customs risk management and their use in Ukraine's customs activities]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Hraal nauky» – International Scientific Journal «Graall of Science»*, no. 9, pp. 61–66.

10. Turzhanskyi V. A., Nelipovych O. V. (2024) Yevropeiski oriientyry rozvytku systemy upravlinnia mytnymy ryzykamy v Ukraini [European benchmarks for the development of the customs risk management system in Ukraine]. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Sustainable Economic Development*, no. 1 (48), pp. 206–213.

11. Mizhnarodna konventsiiia pro sproshchennia i harmonizatsiiu mytnykh protsedur [International Convention on the Simplification and Harmonisation of Customs Procedures]: Konventsiiia vid 18.05.1973 r. No. 995_643. Nabrannia chynnosti dlia Ukrainy mizhnarodnoho dohovoru vid 15.09.2011 r., pidstava – v2439321-11. Data onovlennia: 12.07.2023. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Tex (accessed September 30, 2024).

12. Mytnyi kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13.03.2012 r. No. 4495-VI. Data onovlennia: 27.07.2024. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#top> (accessed September 30, 2024).

13. Protokol pro vnesennia zmin do Marrakeskoi uhody pro zasnuvannia Svitovoi orhanizatsii torhivli [Protocol Amending the Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization]. Uhoda pro sproshchennia protsedur torhivli: Protokol vid 27.11.2014 r. No. 981_053. Ratyfikatsiia vid 04.11.2015 r., pidstava – VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/745-19#Text> (accessed September 30, 2024).

14. The Union Customs Code: Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013. Update date: 12.12.2022 Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R0952> (accessed September 30, 2024).

15. Authorised Economic Operators: Taxation and Customs Union. Available at: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/eos/aeo_consultation.jsp?Lang=en (accessed October 3, 2024).